

[Arvio Maailmankirjat.net:issä](http://Arvio.Maailmankirjat.net/issä)

Michael Gruber Kangastusten kirja | Maailmankirjat

Suom. Tarja Lipponen, Lohnny Kniga 2008

Risto Niemi-Pynttari

Äidin turva ja isän pelko (jännärin syvärakenne)

Tässä jännäriissä tavoitellaan äärimmäisen arvokasta käsikirjoitusta. Aarre ei ole sen vähäisempi kuin Shakespearen kadonnut käsikirjoitus. Sen jäljille pääsee kaksi miestä, sekä lempeä kirjafriikki että kova bodarijuristi. Romaanin kaksi päähenkilöä, lempeä äidin poika ja kova isän poika, viittaavat jo siihen millaista alitajunnan dynamiikkaa teksti virittelee.

En tunne kunnolla *Sopranos* TV-sarjaa, jossa perhe on tiiviisti mukana, kun miehet heiluvat lain molemmin puolin. Miesten jännäri-fantasioiden kannalta se saattaa olla olennainen juttu. Myös Kangastusten kirjassa molempien päähenkilöiden perheet nousevat keskeiseen osaan.

Albert Crossetti on onnekas käsikirjoituksen löytäjä. Hän on pulleahko italialais-irlantilaisen perheen haaveilijapoju, joka ei ole malttanut lähteä äidin pizzapöydästä. Toinen kertoja on juristi Jake Mishkin, jolta kilpaileva taho hakee apua. Hän on miljonääri, jolla on valtava kroppa sekä hevosen voimat. Hän ei ole erityisemmin ylpeä siitä, että harrastaa liikaa seksiä ja on ajautumassa perheestään erilleen.

Jännäreitä kirjoitetaan yleensä miehille, jotka tarttuvat juonen koukkuihin ja seuraavat tapahtumia sokeasti kuin hauki uistinta. Kaikkein nautinnollisinta on kuitenkin se mitä juonta seuraava lukija ei suoraan seuraa, vaan joka vaikuttaa sivussa, ikään kuin silmäkulmassa. Kangastusten kirjassa nämä molemmat puolet liitetään taitavasti yhteen. Miehet edustavat romaanin lukemisen kahta puolta: Jake kuljettaa juonta, Alber on sentimentaalinen ja reagoi tunteidensa mukaan.

Romaanissa nousee esille kaksi erilaista perhettä: toisessa isä on kuollut ja äiti hallitsee, toisessa on päinvastoin. Shakespearen kuningasdraamat, kuten Kuningas Lear, tulee mieleen, niin symmetrisiä perheet ovat. Albertin perheessä äiti hallitsee kahta siskoa ja kuopuspoikaa. Jackin perheessä hallitsee isä kahta poikaa ja kuopustytärtä.

Jännäri avautuu äidin takaa

Kuva Albertista äidin poikana, joka on töissä arvokirjojen antikvariaatissa, vaikuttaa aluksi vain sivuseikalta. Arvokas kirjenippu löytyy erään nahkakantisen kirjan selkämäyksestä. Albert on rakastunut naiseen, jonka kanssa hän löydön tekee. Nainen tietysti pettää ja karkaa käsikirjoitus mukanaan. Mutta Albertilla on edelleen onnea, sillä muutama salakirjoituksella laadittu kirje jää hänelle. Ne ovatkin papereista arvokkaimmat. Tässä vaiheessa, kun tunteellinen mies on petetty ja jätetty yksin käsittämättömän salakirjoituksen kanssa, äiti paljastaa voimansa. Symbolisessa mielessä vain äiti osaa lukea pojalleen jäänyttä salakirjoitusta. Romaanin äiti tosin on virtuoosi vain sanaristikkojen ratkaisijana, mutta hänellä on suhde salakieliä tutkivaan specialistiin, joka tulee avuksi.

Jako oikeaan ja väärään luodaan perheessä. Ehkä siksi romaanin molemmat perheet ovat kietoutuneet lakiin ja lain rikkomiseen. Uskoisin, että se on jännärin salainen koodi: molemmissa perheissä vanhemmat ovat mestarillisia liikkumaan lain molemmin puolin.

Italialais-irlantilaiseen tapaan perheen tuki ja lojaalius Albertia kohtaan on ehdotonta. Tarinan keskivaiheilla, kun rikollisjoukot ovat jo päässeet käsikirjoituksen jäljille ja Albert on saanut tappajat kintereilleen, perhe kokoontuu. Naisvaltaisessa perheessä reviirit on jaettu siten, että siskoista yksi on rikollisia jahtaava poliisi ja toinen on köyhien pikkurikollisten kohtuuttomia rangaistuksia vastustava juristi. Poliisi-isä oli kuollut virantoimituksessa – hän oli sankari, jolla oli epäilyttävän vilkasta yhteistoimintaa rikollisten kanssa. Toinen on isän tyttö ja toinen on äidin tyttö, he unohtavat kiistansa aina kun perheen etu on kyseessä, samoin sisarten kateus kuopusta kohtaan saa väistyä:

“Donna Crosetti, perheen Superdonna, oli äitinsä laiha punatukkainen klooni. Hän oli juristi ja syrjäytyneiden ystävä tai hellämielinen vullottaja, joka vapauttaa kovapintaisia kriminaaleja vankilasta, juoksemaan valtoimenaan kaduilla. Tulkinta riippui siitä puhuiko asiasta äidin vai poliisina toimivan Patsy -siskon kanssa. Hän oli tyttäristä nuorin, vain vuoden Albertia vanhempi, ja hänelle oli kehkeytynyt mittava määrä keskimmäisen lapsen tajua kosmoksen vaurioituneisuudesta. Se oli keskittynyt hiukkasen nuorempaan veljeen. He olivat ‘irlantilaiset kaksoiset’, ja veli oli sisarensa vihan ja halveksunnan kohde, mutta samalla olento jota piti suojella kaikilta uhkatekijöiltä viimeiseen hengenvetoon asti. Albertin tunteet siskoa kohtaan olivat täsmälleen samanlaiset ja hän pysytteli asiasta yhtä mykkänä: rakkauden täydellinen pattitilanne.”

Äiti Mary on irlantilaistaustainen punapää, eikä erityisen lainkuuliainen. Hänen uusi miesystävänsä on salakirjoituksia tutkiva puolansiirtolainen. Kun Albert hyväksyy tämän tulokkaan hän saa arvokasta apua salakirjoituksen selvittämisessä. Alitajuisesti on siis olennainen juttu, että kun siskot hyökäävät tenttaamaan äitiä uudesta miehestä, Albert puolustaa:

“Kuka tuo on?”

“Se on uusi poikaystävä, henkilökuntaa” Albert sanoi.

“Mitä?” Superdonna huudahti, hän oli ulkona tilanteesta.

“Eikä ole” äiti Mary sanoi.

“Onpa vaimenkin, Albert sanoi.

“Hän ei ole poikaystäväni eikä henkilökuntaa” Mary sanoi, “Kuinka voit puhua tuollaisia Albert”

“On kuin onkin” Albert intti. Hän tunsu vuosien haihtuvan tavalla, joka tuntui epämiellyttävästi pseudopsykoottiselta ja samaan aikaan lohdulliselta. Minuutin kuluttua Donna kiljuisi ja ajaisi häntä takaa keittiönpöydän ympäri keittiövälinautaa pieneen nyrkkiinsä puristaen ja äiti huutaisi ja yrittäisi saada heidät lopettamaan tihutyönsä, jakelisi satunnaisia läpsäyksiä ja uhkaisi ilmestyskirjamaisesti mitä tapahtuisi, kun isä palaisi kotiin.

Donna Crosetti pälyili äitiään. “Ei, oikeasti...”

“Oikeasti” Mary sanoi, ” hän auttaa meitä murtamaan salakirjoituksen 1600-luvun kirjeestä, jonka Albert löysi. Hän teki myöhään työtä joten minä tarjosin hänelle Patsyn huonetta yöpaikaksi.”
“Se tapahtui kolme päivää sitten” Albert sanoi. Hän kietoi käsivarret ympärilleen ja alkoi päästellä suuteluääniä.
“Äh. Kasva aikuiseksi” hänen sisarensa sanoi. Albert työnsi kieltään siskon suuntaan, tämä pyöritteli silmiään ja istui keittiönpöydän ääreen.

Sisarukset kokoontuvat edesmenneen poliisi-isän valokuvan alla. Äiti on vihainen Albertille, koska tämä on ottanut isän pistoolin ilman lupaa. Sisaruksista tämä on kuitenkin miehistymisen merkki. Nyt kuopukselle avautuu mahdollisuus muuttaa asemaansa nössöpojasta perheen johtajaksi. Näin käykin. Kunhan hän ensin pelastaa rakastamansa naisen ja voittaa taistelun aarteesta.

Juoni mutkistuu isän hahmoa välteltäessä

Juonta hallitsee toinen kertoja, bodarijuristi Jake Mishkin. Hän kirjoittaa romaanin tarinaa pakoillessaan ja tietäessään että gangsterit löytävät hänet ennen pitkää. Hän on itse asiansa samassa tilanteessa kuin kätettyjen kirjeiden kirjoittaja neljäsataa vuotta aikaisemmin. Tuo muinainen kirjoittaja oli haavoittunut sotilas, joka oli kätkenyt Shakespearen käsikirjoituksen. Hän kirjoitti viimeistä viestiä vaimolleen. Myös Jack tietää kuolevansa kohta ja laatii viimeistä tilitystä perheelleen. Tämä kertoja on bodarijuristi, joka vaikuttaa aluksi täysin omien teidensä kulkijalta, ja joka on etäällä perhetaustastaan. Pinnan alaisen koodin kannalta on olennaista, että edes Jack ei pääse tutkimuksissaan eteenpäin turvautumatta perheeseensä.

Hyvä ja paha, nautinto, julmuus ja rikkaus ovat Jackin perheessä luotu reviirien jako. Samoin kuin Albertin perheessä, myös Jackin perheessä vallitsevat vahvat kontaktit lakiin ja rikollisuuteen. Jackin perhettä koossa pitänyt äiti on kuollut marttyyri. Samanlaista roolia Jack valmistelelee myös vaimolleen, eli hän tekee tästä marttyyria peittäällä häntä aina kun mahdollista.

Jackin perhe tuntee myös seksin ja uskonnollisen hartauden. Jack tuntee nautinnon ja vallan vivahteet yhtä hyvin kuin siskonsa joka menestyy seksibisneksessä. Hänen Paul veljensä on reviiirin toisella reunalla, hän on entinen vankilakundi, nyt harras katolinen pappi. Hän on omistautunut syrjäytyneiden rikollisten sielunhoitoon. Isoveli Paulin ohje Jackille oli osuva: ”sinun heikkoutesi ei ole seksi, vaan hengellinen laiskuus.”

Jännärin loppukäänteiden emotionaalisen voima kumpuaa samasta lähteestä kuin tavalliset avioeropainajaiset – lapset viedään. Jackin erään töppäyksen vuoksi lapset kidnapataan. Toisin sanoen lapset vapautettaisiin, kunhan Jack luovuttaisi vanhan käsikirjoituksen rosvoille. Jack käy keskustelun Paul -veljensä kanssa:

“Vehkeilijöistä puheen ollen, oletko kuullut mitään venäläisestä mafiasta?”
“En risahdustakaan. En voi uskoa, ettei tämä kiinnosta sinua. Sinähän se perheen romantikko olet.”

”Minäkö? Minä olen proosallinen. Juristi, ajattele nyt. Sinä olet sotasankari. Ja pappi.”

”Mitä epäromanttisin ammatti.”

”Äläs nyt! Pappia romanttisempaa ei olekaan. Saavuttamattomuus on romanttisuuden ydin. Se juuri vetää kaikkia poloisia puoleensa, kiehtovuus yhdistettynä selibaattiin. Ja te heput saatte pukeutua niin kuin naiset ettekä silti näytä naurettavilta.”

”Emme ainakaan kovin naurettavilta” Paul virnisti. ”Tosin jos oikein muistan, niin sinulla oli tapana pukeutua äidin vaatteisiin.”

”Aijaa, yrität selvästikin saada minut järjiltäni. En ikinä pukeutunut...”

”Kyllä pukeuduit, sinä ja Miriam pengoitte alituisen hänen komeroitaan. Kysy siskolta, jos et usko minua. Hän muuten lähetti sinulle terveisiä.”

”Missä hän on?”

”Matkusti myös tänne Eurooppaan. Soitti eilisiltana. Tahtoi tietää mitä puuhailimme, mutta ei tahtonut vaikuttaa uteliaalta. Tiedäthän miten hän yrittää urkkia tietoja muina naisina, vaikka hän saisi suoria vastauksia, kun vain vaivautuisi kysymään.”

”Juu. Ja asioiden nyhtäminen hänestä on yhtä turhauttavaa kuin rapujen imeskely nälkäisenä.”

”Uskon että hän on menossa tapaamaan isää.”

”Entä sinä? Aiotko tavata heidät?”

”Ehkäpä, olenhan jo Euroopassa” hän sanoi ärsyttävästi hymyillen.

”Kaikki on anteeksi annettu?”

”Kuuluu työnkuvaan.”

”Ja hän on pahoillaan siitä, mitä on tehnyt”

”Ei tippaakaan” vastasi Paul, ”hän ei ole puhunut sanallakaan niistä ajoista, ei minulle eikä Mirille. Ei sanaakaan äidistä. Isän mielestä pappi on ääliö ja pelle, ja Miriä hän kohtelee kuin palvelijaa. Minun mielestäni hän ei ole muuttunut Brooklynin rikollisajoista, paitsi että on nykyään vanhempi, rikkaampi, turmeltuneempi ja hänen onnistuu pötkkiä itseään nuorempia naisia. Ja poliittisesti hän on yhä täysi fasisti, Kachista melkoisesti oikealle. Kuolema arabeille, Sharon on luopio ja sitä rataa.”

”Viehättävää Paul, miksi helvetissä tuhlaat häneen aikaasi?”

Hän kohautti hartioitaan, ”Pojan velvollisuus. Tai ettei Mirin tarvitse kantaa yksin koko lastia. Tai ehkä toivon hänen saattavan itsensä sellaiseen asemaan, että pääsen antamaan hänelle sen, mitä hän tarvitsee”

”Mitähän se mahtaa olla?”

”En ole aivan varma. Katumusta ja sovintoa? Rukoilen, että tiedän sen, kun niin käy. Sillä hän on edelleen isäni, ja vaikka onkin ilkeä paskiainen, hän on silti osa minua ja minulle tekee hyvää tavata häntä aika ajoin. Sinun pitäisi kokeilla samaa.”

Sanoin että jättäisin sellaiset väliin.

Perhetausta hallitsee kuvioita. Jack on ajautumassa pahasti samaan suuntaan kuin näkymä-

tön isänsä, gangsteripomo. Uskomaton historiallisten traumojen kimppu tämä isä onkin: hän on ehkä maailmanhistorian ainoa juutalaisnatsi. Hän on toiminut sekä SS-upseerina että Israelin valtiossa. Isän hahmolle luonteenomaisesti hän ei ole koskaan jäänyt kiinnimistään vääryydestä. Hänellä on tahraton, menestyneen liikemiehen maine, mutta pinnan alla hän on aina kyennyt uskomattomiin teurastuksiin. Jack vihaa isäänsä ja tiedostamatta seuraa juristina samaa tietä. Enää hän ei voi vältellä väistämätöntä yhteenottoa gangsterisäänsä kanssa, edessä on vapaus tai kuolema.

Kangastusten kirja on siis psyykkisiä virtoja luotaava jännäri. Vaikka päähenkilöt tähtäävät vain eteenpäin, ja salaisuuden jäljille, he kohtaavat jatkuvasti umpikujia, joista eivät pääse eteenpäin muuten kuin vanhempiensa ja sisarustensa avulla.